

عوامل مهم در توسعه گردشگری ورزشی استان آذربایجان غربی با تأکید بر جاذبه‌های طبیعی - ورزشی

امید فتح الهی پروانه^۱

فاطمه قهرمانپور^۲

هدف از این پژوهش آن است که با بررسی نظرات کارشناسان، مدیران و مسئولان امر ورزش و گردشگری، عوامل مهم در توسعه گردشگری ورزشی استان آذربایجان غربی را با تأکید بر جاذبه‌های طبیعی - ورزشی شناسایی کنیم. برای این منظور، پرسشنامه محقق ساخته‌ای تهیه گردید و پس از تأیید روایی توسط اساتید متخصص و پایایی آن با آلفای کرونباخ ۰/۹۳ مورد استفاده قرار گرفت. سپس داده‌ها به روش تحلیل عاملی تجزیه و تحلیل شدند. نتایج نشان داد که جاذبه‌های طبیعی ورزشی مربوط به ورزش‌های ساحلی، آبی و تابستانی، جاذبه‌های مربوط به آب گرم و طبیعت درمانی، جاذبه‌های مربوط به کوهنوردی و غارنوردی دارای بیشترین بار عاملی و از عوامل مهمی هستند که در توسعه گردشگری ورزشی استان باید در اولویت کاری قرارگیرد. همچنین، جاذبه‌های مربوط به ورزش‌های زمستانی، جاذبه‌های مربوط به جنگل و دشت نوردی دارای کمترین بار عاملی در بین جاذبه‌های طبیعی ورزشی و از اهمیت کمتری در این پژوهش برخوردار بودند. در این ارتباط مشکلات مربوط به زیرساخت‌ها، مشکلات اطلاع‌رسانی و فرهنگی به ترتیب با ۰/۸۳ و ۰/۶۰ دارای بیشترین و کمترین بار عاملی بودند. علاوه براین، نتایج گویای آن بود که مدیریت قوی و برنامه‌ریزی جامع به همراه لزوم توجه به سرمایه‌گذاری در خصوص جاذبه‌های آبی، ساحلی، تابستانی، آب گرم و طبیعت درمانی می‌تواند راهگشای توسعه این صنعت باشد و با اختصاص بودجه کافی، تأسیسات ورزشی و امکانات اقامتی و رفاهی مناسب با شرایط جغرافیایی و اقلیمی هر منطقه می‌توان در جهت توسعه زیرساخت‌های گردشگری ورزشی گام برداشت.

واژگان کلیدی: گردشگری ورزشی، جاذبه‌های طبیعی - ورزشی و توسعه

^۱ . کارشناسی ارشد مدیریت ورزشی - کارشناس اداره کل ورزش و جوانان استان آذربایجان غربی

^۲ . کارشناس تربیت بدنی - کارشناس مسئول اداره کل ورزش و جوانان استان آذربایجان غربی

مقدمه

ورزش، بهانه‌ای مطلوب برای جذب و جلب گردشگران است (Ritchie, 2002: 1-6) و گردشگر کسی است که برای مدتی دست کم یک شب و نه بیش از یک سال به کشوری غیر از وطن یا محل سکونت خود مسافرت می‌کند و هدف او کار کردن نیست. (قیامی راد، ۱۳۸۷، ۵۱-۶۱) گردشگر ورزشی کسی است که حداقل ۲۴ ساعت در محل رویداد اقامت می‌کند و هدف اصلی او، شرکت در رویدادی ورزشی و دیگر جذابیت‌های ثانویه آن است. (Hinch, 2005: 246-260) از آن جا که این بخش، تنها در برگیرنده حوادث و رویدادهای ورزشی نیست، به گردشگری ورزشی، نه تنها به عنوان تماشای یک حادثه کوتاه مدت ورزشی، بلکه به عنوان سفیری برای فرهنگ و تمدن کشورها و عاملی مهم برای سفر، نیز باید توجهی خاص شود. (Nogawa, 2006: 46-56) در این ارتباط، توریسم ورزشی به دلیل این که به زبان یا فرهنگی خاصی محدود نیست و همه فرهنگ‌ها را دربر می‌گیرد، برای کشورهایی که به دلایل خاص اعتقادی و دینی در جذب گردشگر ناموفق بوده‌اند، بستری مناسب را فراهم می‌سازد. (فتح الهی، ۱۳۸۶)

امروزه صنعت گردشگری نقش ویژه‌ای را در اقتصاد جهانی برعهده گرفته است. لذا با توجه به بحث ارزیابی برای کشورهای میزبان طی رقابت‌های بین‌المللی و جهانی، اهمیت این زیرمجموعه از صنعت توریسم، بیش از پیش نمایان می‌شود. (Gratton, 2002) بسیاری از کشورها این صنعت پویا را منبع اصلی درآمد، اشتغال‌زایی، رشد بخش خصوصی و توسعه زیر ساختارها می‌دانند. (چاک وای، ۱۳۸۲) ورزش یکی از متداول‌ترین عامل ایجاد انگیزه برای گردشگران است و «گردشگری ورزشی»^۱ صنعتی است که از ترکیب دو صنعت «گردشگری»^۲ و «ورزش»^۳ پدید آمده است. (Hingham, 2002: 175-185) به عبارت دیگر، ورزش یکی از فعالیت‌های مهم گردشگران در حین گردشگری است. از این رو، گردشگری و مسافرت نیز، با انواع مختلف ورزش همراه می‌باشد. (چاک وای، ۱۳۸۲) کشور ایران، با توجه به بررسی‌های صورت گرفته یکی از ده کشور اول جهان، از نظر جذابیت‌های گردشگری است. (اسلام، ۱۳۸۲) با این حال سهم کشور ما از صنعت گردشگری جهان، بسیار ناچیز و سهم گردشگری کشور از تولید ناخالص ملی برابر ۰/۱ درصد است. (فتح الهی، ۱۳۸۶) نظر به اینکه استان آذربایجان غربی در میان استان‌های کشور یکی از مناطق خوش آب و هوا و برخوردار از چهار فصل و اکوسیستم خاص منطقه از لحاظ فراوانی بارش نزولات جوی و دارا بودن تالاب‌ها، رودها، کوهستان‌های زیبا، پوشش گیاهی و چمنزارها، دریاچه ارومیه و جزایر آن، شکارگاه‌ها و غارها، چشمه‌ها و آبگرم‌ها می‌باشد، (سبزی پور، ۱۳۸۶) می‌توان با سرمایه‌گذاری و برنامه‌ریزی از این مکان‌های طبیعی برای برگزاری مسابقات ورزشی داخلی و خارجی، رویدادهای ورزشی ملی - منطقه‌ای، اردوهای آمادگی و تمرینی تیم‌های داخلی و

^۱. Sport Tourism

^۲. Tourism

^۳. Sport

خارجی و دیگر برنامه‌های ورزشی مختلف، ضمن شناساندن این جاذبه‌ها و توسعه و جذب گردشگران ورزشی، زمینه حضور آنان را در استان فراهم آورد. یکی دیگر از شاخص‌های استان آذربایجان غربی نسبت به سایر استان‌های کشورمان، هم مرز بودن با سه کشور خارجی است که از لحاظ آداب و فرهنگ با مردم استان شباهت‌های زیادی دارند (سبزی پور، ۱۳۸۶) و می‌تواند در زمینه ورزشی بسیار مهم و راهبردی باشد. گامون و رایبسون^۱ (۱۹۹۷) گردشگر ورزشی را اینگونه تعریف کرده‌اند: افراد یا گروه‌هایی از مردم که به هنگام مسافرت یا اقامت در محلی خارج از محیط زندگی‌شان به طور فعال یا غیرفعال در یک ورزش رقابتی یا تفریحی شرکت می‌کنند. (ورزش به عنوان اولین هدف مسافرت است) (Gammon, 1997: 1-6) هال^۲ (۲۰۰۲) دو دسته از گردشگران ورزشی را معرفی کرده است: الف: تماشاگران ورزشی.^۳

تماشاگران ورزشی آن دسته از افرادی هستند که علاقه‌مند به تماشای رویدادهای ورزشی از قبیل مسابقات المپیک و جام جهانی می‌باشند. ب: مشارکت‌کنندگان ورزشی.^۴

مشارکت‌کنندگان ورزشی عاشقان ورزش هستند که علاقه‌مندند خود، به ورزش بپردازند و در ورزش‌هایی که جنبه غیررقابتی دارد، مشارکت فعال داشته باشند. (Hall, 2002: 141-158) هودسون^۵ (۲۰۰۳) دو دسته از گردشگری ورزشی ماجراجویانه را ذکر می‌کند: گردشگری ورزشی ماجراجویانه سخت و آسان؛ بخش سخت که «جویندگان خطر» را جذب می‌کند شامل فعالیت‌های فوق العاده جسمانی است که همراه با خطر برای زندگی و اعضای بدن است مانند صخره‌نوردی، پرش از ارتفاع با طناب حمایتی (بانجی^۶)، اما بخش آسان شامل کشف یخچال‌های طبیعی، غار نوردی و غیره. (Hudson, 2003: 248-250)

متقی طلب (۱۳۸۶) در تحقیقی با عنوان "بررسی راه‌های توسعه گردشگری ورزشی گیلان اینطور نتیجه گرفت که ارتباط معناداری بین میزان اطلاعات از جاذبه‌های گردشگری مقصد و علاقه‌مندی مجدد به آن وجود دارد، اما بین برخی از ویژگی‌های دموگرافیک آن‌ها همچون: سطح درآمد، مدرک تحصیلی، شغل، تأهل و فاصله محل سکونت تا مقصد ارتباط معناداری وجود ندارد. مهم‌ترین دلایل سفر شرکت‌کنندگان فعال، دیدن جاذبه‌های طبیعی و فرهنگی و برای شرکت‌کنندگان غیرفعال، همراهی تیم‌های ورزشی و دیدن جاذبه‌های طبیعی بود. مشکلات اقتصادی نیز مهم‌ترین عامل بازدارنده از سفر از دیدگاه آزمودنی‌ها بود. (متقی طلب، ۱۳۸۶) قیامی راد و محرم زاده (۱۳۸۷) در تحقیقی با عنوان "رابطه دیدگاه مدیران ورزشی و

^۱- Gammon & Robinson (1997)

^۲- Hall (2002)

^۳- Spectators

^۴- Participants

^۵- Hudson (2003)

^۶- Banji

مدیران گردشگری کشور و عوامل گردشگری ورزشی در ایران"، به اهمیت نقش عوامل جلب‌کننده، سوق‌دهنده و بازدارنده در توسعه گردشگری ورزشی کشور پی برده‌اند. (قیامی راد، ۱۳۸۷-۵۱، ۶۱) هنرور و غفوری (۱۳۸۶) در تحقیقی با عنوان "عوامل مهم در بازاریابی گردشگری ورزشی ایران" نتیجه گرفته‌اند که وجود مکان‌های باستانی، فرهنگی و لزوم نیازهای مختلف گردشگران، خدمات مناسب آژانس‌های گردشگری ورزشی، وجود تفریحات شبانه در کشور میزبان، از جمله عوامل اساسی در بازاریابی گردشگری ورزشی می‌باشند. (هنرور، ۱۳۸۶-۳۱، ۴۴)

هنرور و مشرف جوادی (۱۳۸۴) در تحقیق دیگری ضمن بررسی عوامل سوق‌دهنده گردشگری ورزشی دریافتند که عامل‌های سوق‌دهنده عامل مهمی برای انگیزه گردشگران جهت حضور در رویدادهای ورزشی بین‌المللی هستند. (هنرور، ۱۳۸۴-۶۴، ۵۱)

ناصری (۱۳۷۵) طی تحقیقی جهت شناسایی موانع مؤثر در توسعه صنعت گردشگری کشور، عدم استفاده از شیوه‌های بازاریابی، تبلیغات سوء و غیر واقعی از ایران را، مانع جذب گردشگر به ایران بر شمرد. همچنین، از «وجود سازمانهای موازی در صنعت گردشگری کشور»، «ضعف در سیستم حمل و نقل کشور»، «کمبود تاسیسات اقامتی»، «عدم ارائه خدمات مناسب در تاسیسات اقامتی»، «مشکلات آموزشی و تربیت نیروی انسانی مورد نیاز در بخش گردشگری» و «مشکل تبلیغات» به عنوان موانع در توسعه گردشگری کشور نام برد. (ناصری، ۱۳۷۵) کیو^۱ (۲۰۰۳) در بررسی گردشگری ورزشی در قاره آفریقا، هدف اصلی انواع گردشگران را گردشگری ورزشی ذکر می‌کند- همچنین، کشورهای شمال آفریقا همانند مراکش، تونس و مصر درآمد قابل توجهی از ورزش‌های آبی در سواحل کشورشان دارند. (Cave, 2003) ریتچ^۲ (۲۰۰۲) در گزارشی مرتبط به موضوع توسعه گردشگری ورزشی در بیلاروس عنوان کرد که برای توسعه گردشگری، انواع منابع مختلف بکار گرفته می‌شوند: جزایر با زیبایی‌های زیاد، آب درمانی، قلمروهایی برای شکار و تیراندازی (شکار حیواناتی مانند آهو، پرنده‌گان وحشی و غیره) و رودهایی با ماهی‌های فراوان برای ماهیگیری. هدف گردشگری ورزشی می‌تواند توسط جزایر زیبا برای پیاده‌روی گردشگران، سوارکاری، قایقرانی و قایقرانی بادبانی فراهم شود. (Ritchie, 2002: 1-6) کوساسی^۳ (۲۰۰۵) در تحقیق خود با عنوان "گردشگری ورزشی در هند"، جاذبه‌های مهم طبیعی ورزشی در هند را ورزش‌های زمستانی اسکی و اسکیت در منطقه گلمارج کشمیر، تپه نوردی، گذران اوقات فراغت در خانه‌های قایقی در منطقه دال لیک، گاری سواری و گلف را بیان می‌کند. (Kosasi, 2005: 22-27) اندوزا^۴ و میراندا (۲۰۰۵) در بررسی گردشگری ورزشی در کشور اسپانیا، دریافتند که عامل جاذبه‌های طبیعی با ۷۸/۳ درصد و ورزش‌های آبی با ۳۶/۸۴ درصد، مهم‌ترین عامل در جذب گردشگران ورزشی به کشور اسپانیا

^۱- Cave (2003)

^۲- Ritchie (2002)

^۳- Ko Sasi (2005)

^۴- Miranda & Andueza (2005)

هستند. (Andueza, 2005: 143-145) زیتامال و بیتنر^۱ (۲۰۰۲) در بررسی مشکلات موجود در سر راه گردشگری عوامل کلیدی را که شامل مدیریت ناکارآمد، کمبود در سیاست‌های منابع انسانی و طراحی ضعیف خدمات بوده است، بیان نمودند. (Zeithamal, 2002) براساس نتایج مطالعات صورت گرفته و با توجه به ظرفیت‌های استان آذربایجان غربی در گردشگری ورزشی و لزوم توجه به عوامل مهم و اثرگذار بر آن، پژوهشگران در صدد بر آمدند تا در پی شناسایی عوامل مهم در توسعه و موانع موجود در این زمینه باشند.

روش پژوهش

تحقیق حاضر از نوع توصیفی - تحلیلی است که به شکل میدانی انجام شده است. جامعه آماری این تحقیق را سه گروه زیر تشکیل می دادند:

- ۱- کارشناسان اداره کل ورزش و جوانان آذربایجان غربی (۳۵ نفر)
- ۲- کارشناسان اداره میراث فرهنگی و گردشگری استان و مدیران آژانس‌های مسافرتی و توره‌های گردشگری (۳۰ نفر)

۳- روسای هیئت‌های ورزشی استان آذربایجان غربی (۳۸ نفر)

نمونه آماری این تحقیق برابر با جامعه آماری آن به تعداد ۱۰۳ نفر است. به منظور گردآوری داده‌های تحقیق، از پرسشنامه محقق ساخته با مقیاس پنج ارزشی لیکرت به تعداد ۴۵ سؤال بسته پاسخ استفاده شده است. بخش اول مرتبط با جاذبه‌های طبیعی ورزشی است و در آن هفت خرده مقیاس به تعداد ۲۵ سؤال قرار دارد. بخش دوم مربوط به مشکلات گردشگری است و تعداد ۲۰ سؤال در سه خرده مقیاس قرار گرفتند. روایی محتوایی پرسشنامه توسط اساتید مجرب و متخصص دانشگاهی مورد تأیید قرار گرفت و ضریب پایایی آن نیز پس از مطالعه مقدماتی از طریق ضریب آلفای کرونباخ به مقدار ۰/۹۳. به دست آمد. برای جمع‌آوری اطلاعات پس از تعیین روایی و پایایی پرسشنامه، اقدام به توزیع پرسشنامه میان جامعه آماری تحقیق گردید و تکمیل پرسشنامه‌ها با حضور پژوهشگر، در مدت یک ماه صورت گرفت.

در این پژوهش برای توصیف آمار، آزمودنی‌ها از مشخصه‌های آماری نظیر فراوانی، میانگین و انحراف معیار و از آزمون تحلیل عاملی اکتشافی، برای تعیین میزان اهمیت عوامل مهم از دیدگاه آزمودنی‌ها استفاده شده است. کارکرد عمده این روش، تعیین وزن یا اهمیت عوامل است. کلیه عملیات آماری این تحقیق با استفاده از نرم‌افزار آماری SPSS نسخه ۱۴ انجام شد.

---

^۱ - Zeithamal (2002)

یافته‌های پژوهش

* تعیین جاذبه‌های طبیعی_ ورزشی مؤثر بر توسعه گردشگری ورزشی آذربایجان غربی از دیدگاه کارشناسان اداره کل ورزش و جوانان؛

از دیدگاه این گروه از کارشناسان، جاذبه‌های مربوط به ورزش‌های ساحلی، آبی و تابستانی با ۷۲٪ و جاذبه‌های مربوط به دامنه نوردی و طبیعت گردی با ۵۰٪ به ترتیب دارای بیش‌ترین و کمترین بار عاملی در بین جاذبه‌های طبیعی ورزشی بودند.

* تعیین جاذبه‌های طبیعی _ ورزشی مؤثر بر توسعه گردشگری ورزشی آذربایجان غربی از دیدگاه روسای هیئت‌های ورزشی؛

از دیدگاه این گروه از کارشناسان، جاذبه‌های مربوط به آب گرم و طبیعت درمانی با ۸۰٪ و جاذبه‌های مربوط به جنگل و دشت نوردی با ۴۸٪ به ترتیب دارای بیش‌ترین و کمترین بار عاملی در بین جاذبه‌های طبیعی ورزشی بودند.

* تعیین جاذبه‌های طبیعی_ ورزشی مؤثر بر توسعه گردشگری ورزشی آذربایجان غربی از دیدگاه کارشناسان سازمان گردشگری و مدیران آژانس‌ها و تورهای مسافرتی؛

از دیدگاه این گروه، جاذبه‌های مربوط به ورزش‌های ساحلی، آبی و تابستانی با ۸۶٪ و جاذبه‌های مربوط به ورزش‌های زمستانی با ۶۱٪ به ترتیب دارای بیش‌ترین و کمترین بار عاملی بودند.

* تعیین جاذبه‌های طبیعی _ ورزشی مؤثر بر توسعه گردشگری ورزشی آذربایجان غربی از دیدگاه مجموع کارشناسان؛

از دیدگاه مجموع کارشناسان، جاذبه‌های مربوط به ورزش‌های ساحلی، آبی و تابستانی با ۷۸٪ و جاذبه‌های مربوط به جنگل و دشت نوردی با ۵۷٪ به ترتیب دارای بیش‌ترین و کمترین بار عاملی بودند. (جدول ۱)

* تعیین مشکلات موجود در بخش گردشگری ورزشی آذربایجان غربی با توجه به جاذبه‌های طبیعی _ ورزشی.

از دیدگاه مجموع کارشناسان مشاهده می‌شود، مشکلات مربوط به زیر ساختارها و اطلاع‌رسانی و فرهنگی با ۸۳٪ و ۶۰٪ به ترتیب دارای بیش‌ترین و کمترین بار عاملی در قسمت مشکلات گردشگری ورزشی هستند. (جدول ۲)

همچنین، از دیدگاه مجموع کارشناسان، در ارتباط با مشکلات مربوط به مدیریتی، ریز عامل‌های «کمبود متخصصان و نیروی انسانی آموزش دیده در بخش گردشگری ورزشی استان» و «تفاوت در سیاست‌گذاریها، رویه‌ها و نبود استراتژی روشن در مورد گردشگری ورزشی» به ترتیب با بار عاملی ۸۲٪ و ۸۰٪ از پر اهمیت‌ترین مشکلات گردشگری ورزشی در بخش مدیریتی می‌باشند. در بین مشکلات مربوط به اطلاع‌رسانی و فرهنگی، ریز عامل‌های «آشنایی کم و ناکافی گردشگران ورزشی در مورد جاذبه‌های طبیعی

، منابع موجود در استان» و «سیستم اطلاع رسانی ناقص و روابط عمومی ضعیف با گردشگران» هر دو با بار عاملی ۷۲٪. از پر اهمیت‌ترین مشکلات این قسمت می‌باشند. در مورد مشکلات زیر ساختاری، ریز عامل‌های «عدم وجود امکانات و تاسیسات تفریحی ورزشی استاندارد و مطلوب در مناطق مستعد» و «کمبود تأسیسات اقامتی و هتل‌های استاندارد در سطح بین‌المللی برای اقامت گردشگران» به ترتیب با ۸۶٪ و ۸۴٪. از پر اهمیت‌ترین مشکلات ناشی از زیر ساختارهای گردشگری ورزشی استان می‌باشند. (جدول ۳)

بحث و نتیجه‌گیری

اهمیت دادن و سرمایه‌گذاری در ارتباط با جاذبه‌هایی که از نظر کارشناسان اهمیت بیشتری در جذب گردشگران ورزشی دارند، امری ضروری و لازم است. با توجه به نتایج به دست آمده در مورد جاذبه‌های طبیعی ورزشی موثر بر توسعه گردشگری ورزشی از دیدگاه کارشناسان، نشان داده شد که «جاذبه‌های طبیعی ورزشی مربوط به ورزش‌های ساحلی، آبی و تابستانی» با بار عاملی ۷۸٪، «جاذبه‌های مربوط به آب گرم و آب درمانی» با بار عاملی ۷۶٪. از بالاترین درجه اهمیت در توسعه گردشگری ورزشی استان قرار دارند. در مورد جاذبه‌های طبیعی ورزشی مربوط به ورزش‌های ساحلی، آبی و تابستانی که به عنوان پر اهمیت‌ترین جاذبه طبیعی ورزشی شناخته شد، با نتایج تحقیقات قیامی راد و محرم زاده (۱۳۸۷) در داخل و در خصوص عوامل جلب‌کننده گردشگری ورزشی و نیز در خارج با نتایج اندوزا و میراندا (۲۰۰۵) (۱۱) و کیو^۱ (۲۰۰۳) (۱۳) در خصوص اهمیت ورزش‌های آبی همخوانی دارد. از دلایل عمده اهمیت آن‌ها نسبت به سایر جاذبه‌ها می‌توان به این موارد اشاره کرد:

- ۱- تنوع گسترده فعالیت‌های ورزشی مرتبط با ورزش‌های ساحلی، آبی و تابستانی که دارای شادابی و نشاط خاصی در ورزش‌هایی مانند والیبال، فوتبال و هندبال ساحلی، شنا، اسکی روی آب و انواع قایقرانی که در دریاچه، رودخانه‌ها و سدها انجام می‌گیرند، برای گردشگران ورزشی است؛ با توجه به اینکه اخیراً اردوی تیم ملی قایقرانی کشور و مسابقات والیبال ساحلی در این استان برگزار شد.
- ۲- پتانسیل و جاذبه‌های طبیعی مرتبط با ورزش‌های ذکر شده در استان و توانایی‌های لازم در میزبانی اردوهای تیم‌های ورزشی داخلی و خارجی و برگزاری مسابقات مختلف ملی و بین‌المللی.
- ۳- وجود دریاچه ارومیه و لجن‌زارهای موجود در سواحل و جزایر آن، همچنین آب گرم و آب معدنی‌های بسیار زیادی در استان.

در مورد جاذبه‌هایی که از دید کارشناسان در رده‌های پایین تری قرار داشتند، مانند: «جاذبه‌های مربوط به ورزش‌های زمستانی» با بار عاملی ۵۹٪ و «جاذبه‌های مربوط به جنگل و دشت نوردی در استان» با بار عاملی ۵۷٪. که در خارج با نتایج کوساسی^۲ (۲۰۰۵) (۲۰) در مورد ورزش‌های زمستانی و

^۱ - Cave (2003)

^۲ - Ko Sasi (2005)

ریتچ^۱(۲۰۰۲)(۱۲) در مورد شکار و تپه نوردی همخوانی ندارد، دلایل احتمالی در مورد ورزش‌های زمستانی عبارت است از:

- ۱- تغییرات مربوط به شرایط جوی و کاهش میزان بارندگی برف در سال‌های اخیر در استان.
- ۲- عدم توسعه زیرساخت‌های مربوط به ورزش‌های زمستانی.
- ۳- کم بودن تعداد پیست‌ها و عدم برخورداری از امکانات اقامتی و رفاهی مناسب.
- ۴- عدم آشنایی کافی مردم با ورزش‌های زمستانی و دسترسی دشوار به پیست‌های موجود در فصل زمستان.

در قسمت آخر که مربوط به جاذبه‌های جنگل و دشت نوردی است، به احتمال زیاد، کم بودن پوشش جنگلی استان (حدود ۳ درصد)، تنک و پراکنده بودن آن در سطح استان و از بین رفتن بی‌رویه دشت‌ها و جنگل‌های استان طی مصارف صنعتی و ماشینی از دلایل کم‌اهمیت قلمداد شدن این جاذبه‌های طبیعی ورزشی از دید کارشناسان می‌باشند.

در قسمت بررسی مشکلات گردشگری ورزشی نیز، مشکلات مربوط به «زیرساختارها» با بار عاملی ۸۳٪. از نظر کارشناسان مهم‌ترین مشکل در بخش گردشگری ورزشی استان است و در بین ریزعامل‌های آن، «عدم وجود امکانات و تأسیسات تفریحی و ورزشی استاندارد و مطلوب در مناطق مستعد» با بار عاملی ۸۶٪ و «کمبود تأسیسات اقامتی و هتل‌های استاندارد در سطح بین‌المللی برای اقامت گردشگران» با بار عاملی ۸۴٪. از مهم‌ترین مشکل زیرساختاری استان به شمار می‌روند که با نتایج ناصری (۱۳۷۵)(۸) در خصوص ضعف در سیستم زیرساختاری و هنرور و غفوری (۱۳۸۶)(۱۰) در مورد اهمیت امکانات و خدمات رفاهی و تفریحی همخوانی دارد. به نظر می‌رسد این مشکلات ناشی از کمبود امکانات و تأسیسات اقامتی و ورزشی مناسب در مکان‌های مستعد استان است که خود این مشکل، به طور مستقیم با مشکلات مدیریتی رابطه تنگاتنگی دارد و از فقدان برنامه‌ریزی صحیح و دقیق برای توسعه گردشگری ورزشی از سوی مدیران، مشکلات موجود در بخش سرمایه‌گذاری دولتی و خصوصی، تفاوت در سیاست‌گذاری‌های دولت و نبود راهبردی روشن مدیران در بخش گردشگری ورزشی استان نشأت می‌گیرد.

دومین مشکل گردشگری ورزشی مربوط به «مدیریتی» با بار عاملی ۸۱٪ بود که در بین ریزعامل‌های آن مشکلات مربوط به «کمبود متخصصان و نیروی انسانی آموزش دیده در بخش گردشگری ورزشی استان» با بار عاملی ۸۲٪ و «تفاوت در سیاست‌گذاری‌ها، رویه‌ها و نبود استراتژی روشن در مورد گردشگری ورزشی» با بار عاملی ۸۰٪. از مهم‌ترین مشکلات مربوط به حیطه مدیریتی از دیدگاه کارشناسان بودند که با نتایج ناصری (۱۳۷۵)(۸) در رابطه با کمبود نیروهای انسانی ماهر و آموزش دیده و زیتامال و بیتنر^۲(۲۰۰۲)(۲۲) در خصوص مدیریت ناکارآمد و کمبود سیاست‌های لازم در این زمینه، همخوانی دارد.

^۱- Ritchie (2002)

^۲- Zeithamal (2002)

در بخش سوم، مشکلات مربوط به «اطلاع رسانی و فرهنگی» با بار عاملی ۶۰٪ است که مهم‌ترین ریز عامل‌های این دسته از مشکلات مربوط به «آشنایی کم و ناکافی گردشگران ورزشی در مورد جاذبه‌های طبیعی و منابع موجود در استان» و «سیستم اطلاع رسانی ناقص و روابط عمومی ضعیف با گردشگران» است که هر دو با بار عاملی مشابه ۷۲٪ از مهم‌ترین مشکلات این بخش می‌باشند که بیانگر ضعف در سیستم اطلاع‌رسانی، تبلیغات و بازاریابی مسئولان و مدیران استانی ذی‌ربط در دستگاه‌های دولتی می‌باشند. لازمه پیشرفت در این قسمت، تهیه وسایل و امکانات اطلاع‌رسانی است که سیستم تبلیغاتی قوی الکترونیکی را در سطح ملی و بین‌المللی می‌طلبد و با نتایج ناصری (۱۳۷۵) (۸) در مورد موانع مؤثر در توسعه صنعت گردشگری کشور و متقی طلب (۱۳۸۶) در مورد اطلاع‌رسانی دقیق پیرامون جاذبه‌های طبیعی همخوانی دارد.

در نهایت اینکه، مدیریت قوی و برنامه‌ریزی جامع به همراه لزوم اعتقاد به شکل‌گیری فعالیت‌های ورزشی همگانی، می‌تواند راهگشای ما در این زمینه باشد. به دیگر سخن، نخست باید برای مسئولان توجه به این امر که ورزش، نه به عنوان یک فعالیت تفریحی، بلکه عامل سلامت و بهداشت فردی و اجتماعی و توسعه اقتصادی جامعه می‌باشد، تبیین گردد و سپس با اختصاص بودجه مناسب، تأسیسات ورزشی و امکانات زیربنایی متناسب با شرایط جغرافیایی و اقلیمی هر منطقه ایجاد گردد. در کنار این امر، فرهنگ‌سازی و ایجاد زمینه جهت آشنایی افراد با فعالیت‌های ورزشی و لزوم استفاده همه از این امکانات، مکمل مهمی در توسعه گردشگری ورزشی استان است. در بخش دیگر و در راستای فعالیت‌های ورزشی، خدمات گردشگری و مسافرتی مطرح می‌شود؛ چرا که برقراری مسابقات ورزشی در سطح ملی و بین‌المللی، نیازمند ورود بخش‌های جهانگردی است. در اینجا است که پیوند میان دو بخش ورزش و گردشگری کاملاً نمود می‌یابد. در نهایت، برای آنکه بخواهیم فعالیت‌های مختلف گردشگری ورزشی را در استان پیاده نماییم، نخست نیازمند ایجاد بخش سخت‌افزاری قضیه، یعنی ساخت مراکز اقامتی و پذیرایی، فرودگاه، راه ارتباطی و هزاران عامل دیگر مسافرتی و سپس در بعد ورزش، نیازمند احداث مراکز ورزشی جامع و مجهز به صورت تخصصی هستیم. در کنار این دو عامل، توجه به امر تبلیغات رسانه‌ای و آگاهی بخش داخلی و خارجی، موضوع بسیار مهم و ضروری است؛ چرا که در صورت عدم اطلاع‌رسانی به موقع و به‌روز، هیچ‌کدام از برنامه‌های پیش‌بینی شده به مرحله اجرا در نخواهد آمد.

جدول ۱: بار عاملی جاذبه‌های طبیعی ورزشی موثر بر توسعه گردشگری ورزشی

مجموع کارشناسان	جاذبه‌های طبیعی ورزشی
بار عاملی	
.۷۸	۱- جاذبه‌های طبیعی ورزشی مربوط به ورزش‌های ساحلی، آبی و تابستانی
.۷۶	۲- جاذبه‌های مربوط به آب گرم و طبیعت درمانی
.۷۰	۳- جاذبه‌های مربوط به کوهنوردی و غار نوردی
.۶۶	۴- جاذبه‌های مربوط به دامنه نوردی و طبیعت گردی
.۶۴	۵- جاذبه‌های مربوط به شکار و صید
.۵۹	۶- جاذبه‌های مربوط به ورزش‌های زمستانی
.۵۷	۷- جاذبه‌های مربوط به جنگل و دشت نوردی

جدول ۲: بار عاملی مشکلات گردشگری ورزشی از دیدگاه کارشناسان

مجموع کارشناسان	کارشناسان سازمان گردشگری و مدیران آژانس‌ها	روسای هیئت‌های ورزشی	کارشناسان اداره کل ورزش و جوانان	مشکلات گردشگری ورزشی
				بار عاملی
بار عاملی	بار عاملی	بار عاملی	بار عاملی	
.۸۳	.۸۰	.۸۵	.۷۸	۱- مشکلات مربوط به زیرساختارها
.۸۱	.۷۴	.۸۲	.۸۷	۲- مشکلات مربوط به مدیریتی
.۶۰	.۵۰	.۷۵	.۶۰	۳- مشکلات اطلاع‌رسانی و فرهنگی

جدول ۳: بار عاملی اجزای درونی ریز عامل‌های مربوط به مشکلات گردشگری ورزشی استان از دیدگاه کارشناسان

بار عاملی	مشکلات موجود در گردشگری ورزشی استان
.۸۱	الف) مشکلات مربوط به مدیریتی
.۷۹	۱- فقدان برنامه‌ریزی صحیح، دقیق و علمی برای توسعه گردشگری ورزشی
.۷۲	۲- وجود سازمان‌های موازی و نامشخص بودن حدود وظایف بخش‌های مسئول در این حوزه
.۸۲	۳- کمبود متخصصان و نیروی انسانی آموزش‌دیده در بخش گردشگری ورزشی استان
.۸۰	۴- تفاوت در سیاست‌گذاری‌ها، رویه‌ها و نبود راه‌برد روشن در مورد گردشگری ورزشی
.۶۷	۵- عدم هماهنگی کافی بین سازمان‌ها و وزارتخانه‌های دست‌اندرکار در گردشگری ورزشی
.۶۵	۶- مشکلات موجود در سرمایه‌گذاری (بخش دولتی و خصوصی) در بخش گردشگری ورزشی
.۷۸	۷- عدم کنترل و نظارت بر واحدهای گردشگری و گردشگری ورزشی
.۶۰	ب) مشکلات اطلاع‌رسانی و فرهنگی
.۵۵	۸- وجود دیدگاه منفی و تبلیغات سوء در مورد ایران
.۶۸	۹- دیدگاه منفی و تلقی نادرست نسبت به گردشگران خارجی در داخل کشور
.۷۲	۱۰- آشنایی کم و ناکافی گردشگران ورزشی در مورد جاذبه‌های طبیعی و منابع موجود در استان
.۷۲	۱۱- سیستم اطلاع‌رسانی ناقص و روابط عمومی ضعیف با گردشگران
.۵۸	۱۲- تنگناهای ایدئولوژیک و عدم انطباق آن با فرهنگ گردشگران
.۶۲	۱۳- کمبود اطلاعات در مورد نیازها و خواسته‌های گردشگران
.۴۵	۱۴- برخورد نامناسب با گردشگران و فقدان امنیت در برخی از مناطق استان برای گردشگران
.۸۳	ج) مشکلات مربوط به زیر ساختارها
.۷۹	۱۵- ضعف در سیستم حمل‌ونقل زمینی هوایی و ریلی کشور
.۸۴	۱۶- کمبود تأسیسات اقامتی و هتل‌های استاندارد در سطح بین‌المللی برای اقامت گردشگران
.۸۶	۱۷- عدم وجود امکانات و تأسیسات تفریحی ورزشی استاندارد و مطلوب در مناطق مستعد
.۷۴	۱۸- قوانین مختلف دست و پا گیر در مورد صدور ویزا، گمرکات و مدت اقامت گردشگران
.۸۰	۱۹- عدم ارائه امکانات و خدمات رفاهی مناسب به گردشگران به هنگام اقامتشان
.۷۱	۲۰- ضعف فناوری و دانش نظری و عملی در بخش گردشگری ورزشی

منابع

- اسلام، علی اکبر (۱۳۸۲) برنامه ریزی بازاریابی: مفاهیم، الگوها، ساختارها، استراتژی ها، تجربیات و مستندات. تهران: شرکت چاپ و نشر بازرگانی
- پرویز، سبزی پور (۱۳۸۶) جغرافیای آذربایجان غربی. کتاب های درسی
- خسروی زاده، اسفندیار (۱۳۸۵) راهنمای گام به گام spss برای تربیت بدنی و علوم ورزشی. تهران: نشر بامداد
- فتح الهی، امید و محرم زاده، مهرداد (۱۳۸۶) «بررسی تطبیقی نقش عوامل موثر بر توسعه گردشگری ورزشی از دیدگاه مدیران و دست اندرکاران ورزش ایران و ترکیه». مجموعه مقالات ششمین همایش بین المللی تربیت بدنی و علوم ورزشی. کیش.
- قیامی راد و محرم زاده (۱۳۸۷) «رابطه دیدگاه مدیران ورزشی و مدیران گردشگری کشور و عوامل گردشگری ورزشی در ایران». فصلنامه المپیک. شماره ۲ (پیاپی ۴۲).
- گی، چاک وای (۱۳۸۲) جهانگردی در چشم انداز جامع. علی پارسائیان و سید محمد اعرابی. تهران: دفتر پژوهش های فرهنگی
- متقی طلب، محمد (۱۳۸۶) «بررسی راه های توسعه گردشگری ورزشی در استان گیلان». پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه گیلان.
- نصری، سید مسعود (۱۳۷۵) «شناسایی موانع موثر توسعه صنعت توریسم ایران و طراحی الگوی تبیینی برای گسترش جذب توریسم». پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه تربیت مدرس تهران.
- هنرور و مشرف جوادی (۱۳۸۴) «عوامل های سوق دهنده گردشگران به رویدادهای ورزشی بین المللی برگزار شونده در کشورها». فصلنامه المپیک. شماره ۳ (پیاپی ۳۱).
- هنرور و غفوری (۱۳۸۶) «عوامل مهم در بازاریابی گردشگری ورزشی ایران». فصلنامه المپیک. شماره ۴ (پیاپی ۴۰).
- Adair, D. & Ritchie, B. (2002) **current Issue in tourism**. No.1, vo.5 .
- Andueza & Miranda (2005) **the role of sport tourism destination chosen by tourists visiting Spain**. Journal of Sport Tourism. 10(2).
- Cave, P. & Leader, C. (2003) **Sport tourism: The case for a local Approach in Africa**. second Africans on peace Trough Tourism.

- Gammon, S. & Robinson, T. (1997) **sport and tourism: A conceptual framework**. Journal of Sport Tourism. 4 (3)
- Gratton, C. & Taylor, P. (2002) **The economics of sport tourism and recreation**. E & FN Spon , New York
- Hinch, T. & Higham, J. (2005) **Sport tourism and authenticity, European Sport Management Quarterly**. 3.
- Hingham, J. & Hinch, T. (2002) **tourism, sport and seasons: the challenge and potential of overcoming seasonality in sport and tourism sectors**. Tourism Management. 23.
- Hall, C. (2002) **Adventure, sport and health tourism**. In special interest tourism, edited by M.L & C.M Hall, Belhaven press, London
- Hudson, S. (2003) **Sport and Adventure Tourism**. The Haworth Hospitality press.
- Kosasi. V. (2005) **sport tourism in India**. Journal of sport tourism. 5 (2).
- Nogawa, H. & yamaguchi, Y. (2006) **An empirical research study on Japanese sport tourism in sport-for-all events: case studies of a single-night event and a multiple-night event**. Journal of travel research. 35.
- Zeithamal, V.A. & Bittner, M.J. (2002) **Service marketing**. MC Grow-Hill. NEW York, NY

Important Factors in Sport Tourism Development in West Azarbaijan with the Emphasis on Natural-Sport Attractions

Omid Fatollahi parvaneh

Master degree in Sport management

Fatima ghahremanpour

Master degree in Physical education

The purpose of this study was to investigate the effective factors on sport tourism development in West Azarbaijan with the emphasis on natural-sport attractions. The subjects of this research were 103 experts'. The current research was survey type and performed as a kind of field-research. Data were collected by using a researcher- made questionnaire based on Likert scale and internal consistency of the questionnaire was accessed by cronbachs alpha to be 0.93. Collected data were analyzed by using Factor Analysis method. Results of the study showed that: Attractions related to the aquatic- coastal and summary sports (.78), and attractions respect to the woodland and desert-running (.57), respectively had the highest and lowest amount. So, effective management and comprehensive planning with strong belief toward investment considering geysers attractions and nature therapy can be helpful to the development of this industry. Therefore, in order to improve sport tourism infrastructure, special budget must be devoted for sports facilities. Moreover, residential and welfare equipments must be created regarding the geographical and regional conditions of each area.

Key words: sport tourism, natural-sport attractions and development